

А. Ф. Рубцов

ОСОБЛИВОСТІ РОБІТ З ІНТРОДУКЦІЇ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН У ПІВДЕННИЙ СТЕП УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Біосферний заповідник "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна

Ключові слова: інтродукція, деревні рослини

В роботі наведені результати з інтродукції деревних рослин у південний степ України на сучасному етапі.

Збереження та збагачення біорізноманіття регіональних флор (природних і культурних) - основне завдання ботанічних садів і дендропарків України взагалі та дендропарку "Асканія-Нова", зокрема. Останній – унікальний заповідний об'єкт, найбільший зрошуваний ландшафтний парк (167,3 га), розташований в Таврії – безлісовому аридному регіоні з жорсткими природно-кліматичними умовами, які мало придатні для вирощування і культури деревних рослин. Дослідження науковців дендропарку з інтродукції рослин спрямовані на добір стійких деревних порід і проводяться тут майже 120 років [1].

Сучасний генофонд парку нараховує 766 видів та 255 форм, сортів та різновидів (1031 таксон), 170 родів, 66 родин [2]. Його збагачення здійснюється згідно з принципами підбору і мобілізації інтродуцентів, розробленими нами раніше [3], але конкретні шляхи переселення нових рослин потребують корекції з акцентами на прискорене розмноження, спрощену агротехніку вирощування та швидке впровадження. Основним шляхом збагачення біорізноманіття є спеціалізована інтродукція малопоширених видів, раритетів різного рівня і високодекоративних культиварів інтродукованих раніше видів [4]. Цей підхід значно поширив рамки мобілізації екзотів і дозволив в останній час (2001-2005 рр.) інтродукувати біля 200 унікальних видів форм і сортів з родових комплексів *Thuja* L., *Juniperus* L., *Picea* A. Dietr., *Chamaecyparis* Spach., *Vixus* L., *Euonymus* L., *Rosa* L., *Spiraea* L., *Lonicera* L., та ін. з 27 пунктів культивування інтродуцентів

України, Росії, країн Балтії та СНД насінням та живими рослинами.

Із даних, наведених у таблиці 1, видно, що з 373 таксонів деревних, які мобілізовані насінням, сходи одержано лише у 91 таксоні (24,5%), з яких новими для паркової флори є рослини 42 таксонів (11,3%). З них, за станом на 1.11.2005 р., залишилися рослини лише 27 нових видів (7,3%), Стає зрозумілою необхідність інтенсифікації процесу мобілізації інтродуцентів живими рослинами (саджанці, сіянці, живці) з місць природного зростання та осередків культивування екзотів. Таким шляхом було залучено 370 видів, форм та сортів деревних рослин, які відносяться до 103 родів, 47 родин, в т.ч. рослини 212 таксонів нових для паркової дендрофлори. Із них на 10.11.2005 р. збереглося 156 видів, форм і сортів нових деревних рослин. Таким чином, за п'ятирічний період в парк успішно мобілізовано 183 нових видів, форми та сортів, в т.ч. рослини 27 таксонів мобілізовано насінням та 156 таксонів живими рослинами. Найбільш декоративні та господарськоцінні нові деревні екзоти у кількості 58 видів і 50 форм та сортів (108 таксонів) були взяті на первинні короткострокові випробування, з метою швидкого визначення можливостей їх культивування на півдні степової зони України.

За результатами досліджень рослини 84 таксонів (39 видів, 45 форм і сортів) рекомендовано для посадки на постійне місце в парковій експозиції. Ці рослини нормально росли і розвивались, були стійкими до суворих природно-кліматичних умов степового

Таблиця 1

Результати інвентаризації деревних рослин (дендропарк "Асканія-Нова") в 2001-2005 рр.

Роки	Кількість таксонів інтродукованих деревних рослин							Загальна к-сть нових таксонів на 1.11.05 р.
	мобілізовано насінням				мобілізовано рослинами			
	висіяно	одержано сходи	в т.ч. нові для парку	збереглося нових на 1.11.05 р.	загальна к-сть таксонів	в т.ч. нові для парку	збереглося нових на 1.11.05 р.	
2001	133	42	16	9	27	15	13	22
2002	56	11	7	5	61	46	26	31
2003	75	15	8	6	24	13	11	17
2004	68	15	6	4	111	79	58	62
2005	41	8	5	3	147	59	48	51
Всього	373	91	42	27	370	212	156	183

півдня. Вони практично не пошкоджувались ні взимку, ні влітку. В основному це представники з дендрофлор Східної Європи, гірської Середньої Азії, Північної Америки та Південно-Східної Азії (*Acer turkestanicum* Pax., *Acanthopanax sieboldianum* Maxim., *Caragana manshurica* Kom., *Chamaecyparis lawsoniana* Parl. 'Eleonora Gold', *Chamaecyparis pisifera* Sieb. et Zucc. 'Squarosa', *Juniperus horizontalis* Moench. 'Plumosa', *Spiraea betulifolia* Pall., *Thuja occidentalis* L. 'Nana', *Viburnum nudum* L., *Weigella japonica* Thunb. та ін).

Друга частина випробуваних рослин – 13 таксонів (11 видів та 2 сорти) не витримала дії жорстких посушливих екологічних умов південного степу і загинули в перший рік випробувань, незважаючи на інтенсивні поливи. В основному це рослини Середземноморської флористичної підобласті і деякі представники Південно-Східної Азії. Вони вибракувані як нестійкі (*Cephalotaxus drupacea* Sieb. et Zucc. 'Arindota', *Magnolia acuminata* L., *Magnolia soulangeana* Soul. 'Lenne', *Poncirus trifoliata* (L.) Raf., *Quercus suber* L., *Acer circinatum* Pursh., *Acer spicatum* Lam., *Acer tegmentosum* Maxim., *Acer turcomanicum* Pojark., *Kolkwitzia amabilis* Graebn., *Betula schmidtii* Regel, *Cercis griffithii* Boies., *Weigella hortensis* (Sieb. et Zucc.) C. Koch).

Третю групу склали нові малопоширені рослини 11 таксонів (8 видів, 3 форми і сорти), стійкість яких за короткий строк випробувань (2-3 роки) достовірно встановити не вдалося. Вони рекомендовані для подальших випробувань (*Santolina virens* Mill., *Helianthemum nummularium* (L.) Dum. 'Venustum',

Lonicera alpigena L., *Kolkwitzia amabilis* Graebn., *Spiraea bumaldii* Burv. 'Gold Gnom', *Malus spectabilis* (Ait.) Borkh., *Sorbus sambucifolia* Roem, *Sorbus tianschanica* Rupr., *Stephanandra incisa* (Thunb.) Zabel., *Eleuterococcus senticosus*, *Elaeagnus commutata* Bernh., *Chamaecyparis lawsoniana* 'Surpris').

ВИСНОВКИ

За період 2001-2005 рр. в дендропарк інтродуковано 183 нових види, форми та сорти деревних рослин, в т.ч. рослини 27 таксонів мобілізовані насінням, 156 - живими рослинами (саджанці, сіянці, живці). За результатами первинних інтродукційних випробувань 58 видів і 50 культиварів (форми, сорти) рослини 84 таксонів (39 видів, 45 форм і сортів) рекомендовано для посадки на постійне місце в парку; рослини 13 таксонів (11 видів, 2 сорти) виключено з випробувань як нестійкі; рослини 11 таксонів (8 видів, 3 форми та сорти) рекомендовані для подальших первинних випробувань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карасев Г.М. Ботанический парк "Аскания-Нова" - К.: Госсельхозиздат, 1962. - 202 с.
2. Гавриленко Н.О., Рубцов А.Ф., Слепченко Л.О. Каталог рослин дендрологічного парку "Асканія-Нова". Довідковий посібник. - Асканія-Нова, 2003. - 116 с.
3. Рубцов А.Ф. Фитогеографические аспекты и перспективы интродукции растений юга степной зоны Украины // Охорона генофонду рослин в Україні: Тези доп. наук. конференції. - Донецьк, 1994. - С.173-174.
4. Рубцов А.Ф., Гавриленко Н.А. Некоторые аспекты стратегии интродукции древесных растений в южную степь Украины // Бюлл. ГНБС. - 2003. - Вып. 88. - С.102-106.

Надійшла 19.03.2008р.

А.Ф. Рубцов

Особенности работ по интродукции древесных растений в южную степь Украины на современном этапе
В работе приведены результаты по интродукции древесных растений в южную степь Украины на современном этапе.

Ключевые слова: интродукция, древесные растения

A.F. Rubtsov

Peculiarity of works of wood plants introduction in the southern steppe of Ukraine on the modern stage

This article is devoted to steady of wood plants introduction in the southern steppe of Ukraine

Key words: wood plants, introduction

Відомості про авторів:

Рубцов А.Ф., старший науковий співробітник, Біосферний заповідник "Асканія-Нова" імені Ф.Е. Фальц-Фейна.

Адреса для листування:

Рубцов Алім Францович, Херсонська обл., Чаплинський р-н., смт Асканія-Нова, Фрунзе, 13. Тел.: (05538) 6-12-96;

E-mail: askania-zap@mail.ru